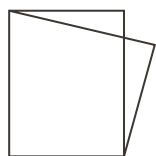

I et spejl, i en gåde

Målinger og metodologisk positivisme i professionsforskning

Jan Thorhauge
Frederiksen, lektor,
ph.d., Institut for
Kommunikation,
Københavns
Universitet

Denne artikel analyserer og sammenligner to kvalitetsmodeller, der er af stor betydning for det professionelle arbejde i dagtilbud: databasen over Nordisk Dagtilbudsforskning, NB-ECEC¹, og det internationale kvalitetsmåleredskab for læringsmiljøer på forskoleområdet, ECERS-3². Det empiriske materiale udgøres af de to redskabers vejledninger og undersøgelsesguides samt en række dokumenter fra pædagogisk praksis, uddannelse og administration, der trækker på disse to modeller. De to modeller vises at have en fælles underliggende metodologisk position,

metodologisk positivisme, som tillader dem at fungere som statslige simplifikationer, der har konstitutive effekter på dagtilbudspraksis, og også påvirker forskning i dagtilbud, og (re-)producerer metodologisk positivisme som en naturaliseret metodologi i professionsforskning.

Endnu ser vi i et spejl, i en gåde, men da skal vi se ansigt til ansigt.

Nu erkender jeg stykkevis, men da skal jeg kende fuldt ud. (1 Kor 13,12).

Den metodologiske positivisme kalder således snarere på en privilegeret form, der markerer forskerens accept af positionen, end på egentlig metodologisk efterlevelse af en videnskabelig praksisnorm.

Indledning

Denne artikel handler om, hvordan to modeller griber om forskellige aspekter af det professionelle arbejde i dagtilbud. Jeg viser, at de to modeller har konsekvenser for, hvordan det professionelle arbejde bliver tilgængeligt for forskere, politikere og praktikere. De to modeller, jeg undersøger – NB-ECEC og ECERS-3 – forstås jeg som modeller af social praksis – altså som *simplificerende beskrivelser af komplekse fænomener*. Modellerne er begge af stor betydning for det professionelle arbejde i danske dagtilbud, idet de fastlægger standarder for, hvad der er hhv. god praksis og praksisrelevant viden for dette arbejde. De finder udbredt anvendelse i praksis og forvaltning, og dermed påvirker de, hvilken viden om dagtilbudspraksis der efterspørges og produceres. Derfor er det yderst relevant for professionsforskningen at undersøge, hvordan disse modeller virker som *betingelser* for professionsforskning.

Metodologier, standarder og professionsforskning: Forskningsspørgsmål

For at kunne diskutere de to modeller som betingelser for professionsforskningen i dagtilbud analyserer jeg deres metodologi, og hvilken betydning modellernes metodologi har for dagtilbudspraksis og forskningspraksis. Konkret stiller artiklen disse to forskningsspørgsmål:

1. Ud fra hvilken metodologisk position modelleres dagtilbudspraksis i ECERS-3 og NB-ECEC?
2. Hvordan påvirkes dagtilbudspraksis og -forskning af ECERS-3 og NB-ECEC?

Jeg vil endvidere afslutningsvis diskutere, hvorfor metodologisk positivisme er interessant som fællestrek ved på den ene side et redskab, der *producerer data* om dagtilbud, og på den anden side et redskab, der *kvalitetsvurderer forskning* i samme.

Jeg besvarer det første spørgsmål gennem en analyse af de to modeller metodologiske position og deraf følgende antagelser. Jeg fremanalyserer denne position ud fra modellernes spørgerammer og trækker i den analyse på George Steinmetz' analyser af metodologisk positivisme i amerikansk sociologi. Derefter undersøger jeg – med udgangspunkt i en grov søgning efter eksempler på anvendelse af de to modeller – hvordan de to modeller simplificerer og påvirker praksis.

I undersøgelsen af det andet spørgsmål forstås jeg praksispåvirkning som *statslige simplifikationer og konstitutive effekter*. Her trækker jeg på James C. Scotts forskning i forholdet mellem social praksis og modelsimplifikationer af social praksis, og særligt begrebet om social udstopning, samt på anden forskning i konstitutive effekter af evalueringer og måleinstrumenter i social praksis.

Artiklens argument er således deduktivt, idet jeg fremanalyserer en fælles position for de to standarder for derefter at vise, at denne position i anden forskning kritiseres for sin måde at simplificere praksis på og de konstitutive effekter, den medfører. Jeg vil i det følgende kort præsentere de to modeller.

De to instrumenter

I denne artikel undersøger jeg de to modeller NB-ECEC og ECERS-3. En model er en simplificeret repræsentation af noget komplekst, der muliggør summariske karakteristikker, sammenligninger eller forudsigelser. En statistisk model af kontinentalpladerne tillader fx forudsigelse af jordskælv. Modeller kompleksitetsreducerer det, de modellerer, og ofte vil det være ønskeligt at opnå størst mulig forudsigelseskraft med simplest mulig modellering. Dette findes der statistiske teknikker til at sikre sig (Kreiner 2007, s. 136ff.), men disse forudsætter stor dataproduktion før modelleringen. Ofte vil man i stedet betjene sig af teoretisk begrundede indikatorspørgsmål, så fx et komplekst forhold – det pædagogiske personales uddannelsesniveau i et dagtilbud – repræsenteres ved ét simple spørgsmål, fx ratioen uddannet/uddannet personale. ECERS-3 og NB-ECEC består begge af spørgsmål (items), der scores på en eller anden måde, og kan derfor validitets- og reliabilitetstestes, så scoringen matcher andre tilsvarende måleinstrumenter, og er uafhængig af både den, der scorer, og den kontekst, der scores i. Det er dog kun ECERS-3, der er testet (dog kun i den engelsksprogede version)⁵. Når jeg omtaler dem som modeller i det følgende, skyldes det, at jeg ikke vil forholde mig til deres egenskaber som standarder, måleinstrumenter eller

statistiske skalaer (fx pålidelighed og gyldighed) eller vil diskutere de normative standarder for forskning/pædagogiske læringsmiljøer, som de operationaliserer. Jeg vil i stedet undersøge deres forhold til den sociale praksis, som de tilstræber at beskrive – eller modellere.

Den første model, jeg vil undersøge, er en model af kvalitet i dagtilbudsforskning fra den nordiske database for dagtilbudsforskning, Nordic Base of Early Childhood Education and Care (NB-ECEC). Databasen har til formål at gøre forskning af høj kvalitet samlet tilgængelig for ”studerende inden for pædagogik, fagprofessionelle og undervisere på pædagogiske uddannelser” (Danmarks Evalueringsinstitut, Skolverket & Utdanningsdirektoratet 2018). Siden 2005 er al nordisk dagtilbudsforskning årligt blevet kortlagt og vurderet i høj, middel eller lav kvalitet efter NB-ECEC-modellen⁶. Al forskning, der ikke er lav kvalitet, tilføjes databasen. Vurderingen sker ved hjælp af en spørgeramme med 35 spørgsmål. Spørgerammen er en konkret operationalisering af NB-ECEC’s standard for forskningskvalitet (NB-ECEC 2018a).

Den anden model er ECERS-3, der er beregnet på at måle kvaliteten af læringsmiljøer i dagtilbud. ECERS-3 som ”et observationsmateriale til vurdering af børnemiljø [, der] fokuserer på de vigtigste behovsområder for børn i dagtilbud i alderen 3-5 år” ECERS-3 rummer seks delskalaer: *Plads og indretning* (7 items), *Rutiner for personlig pleje* (4 items), *Sprog og literacy* (5 items), *Læringsaktiviteter* (11 items), *Interaktion* (5 items) og *Organisationsstruktur i hverdagen* (3 items). Hvert item scores med mellem 1 og 7 point, hvorefter

scorerne beregnes som gennemsnit. De 35 items fungerer således som den konkrete operationalisering af ECERS-3’s standard for kvalitet i læringsmiljøer. ECERS-3 er udviklet i USA, men oversat til dansk af Hogrefe/Sprogin, der også sælger redskaber til brug af ECERS-3 i dagtilbud og tilbyder uddannelse og certificering af observatører. ECERS-3 er i brug i en række kommuner og professionshøjskoler og indgår i både Kommunernes Landsforenings og Børne- og Undervisningsministeriets diskussioner af kvalitetssikring i dagtilbud.

Metodologisk positivisme, dens data og dens analyser

Jeg vil for at besvare forskningsspørgsmål 1 vise, at de to standarder ECERS-3 og NB-ECEC positionerer sig som metodologisk-positivistiske, og med denne position følger en række antagelser om videnskabelighed og metodologi. Jeg trækker på den amerikanske videnskabshistoriker George Steinmetz, der i sine analyser af amerikansk sociologi har vist, at den dominerende position indtages af metodologisk positivisme (Steinmetz 2005b). Denne position består i tilslutning til hhv. en *empiricistisk ontologi* (dvs. observerede fænomener eksisterer uafhængigt af observatøren), en *positivistisk epistemologi* (dvs. viden består i almene lovmæssigheder, eller ”covering laws”) og *naturalistisk scientisme* (dvs. antagelsen, at den sociale verden kan studeres på samme måde som naturen, og at fakta og værdier er forskellige) (Steinmetz 2005b, s. 280ff.). I praksis betyder disse antagelser, at kvantitative metoder privilegeres af den metodologiske positivisme. Med privilegeres mener jeg her, at noget, in casu den kvantitative metode, ikke behøver forklare sig, men har en naturlig

ECERS-3 stiller således statsligt simplificerede data til rådighed for administration (og stat), som nemt kan bevæge sig videre som **grundlag for social udstopning og konstitutive effekter** i form af lokale viderebearbejdnings af dataene.

legitimitet og ikke behøver forklare sin adkomst (ibid., s. 287). Dette er her tilfældet for kvantitative metoder, ikke mindst på grund af den centrale antagelse om *covering laws*: Den forestilling, at videnskabelige forklaringer har form af referencer til almene lovmæssigheder, og videnskaben derfor søger at afdække regularitet. Det lokale, kontekstuelle eller tidsligt specifikke udgrænses herved som variation over dét almene, der søges isoleret. Særligt udgrænses den subjektive tilskrivelse af mening, som individuelle aktører foretager i deres sociale praksis. Den videnskabelige praksis kan kun gribe om sin genstand som ting, dvs. ikke som mening, værdi eller noget tvetydigt og intransparent.

Mens valget af forskningsmetoder ikke *nødvendigvis* indsnævres af ovennævnte antagelser, er disse antagelser alligevel definerende for, hvilke måder at studere den sociale virkelighed der er at foretrække, og hvordan de bør præsenteres. Ord, mening, værdier og ideer må gøres uafhængige af observatør og informant, og kvantitative data og metoder ligger i en naturlig forlængelse af disse krav. Men både selve formen på kvantitative data og de statistiske teknikker knyttes også nemt til den metodologisk-positivistiske position: Kvantificerede data er (tilsyneladende) uafhængige af observatøren, og kontrol af en sådan uafhængighed kan formaliseres og testes. Kvantificeringen muliggør også, at metoder og analytiske greb fra naturvidenskaben uden videre kan anvendes på sociale forhold. Statistiske teknikker tillader generalisering (vha. stikprøve og hypotesetest), streng operationalisering

af teoretiske begreber og dekontekstualisering (vha. kontrolvariable og statistiske elaboreringer) (ibid., s. 284f.). Men disse metoder er dog, påpeger Howard Becker, en overfladisk formmæssig efterligning af naturvidenskabelige metoder, der ikke reelt sikrer sig, at data, metoder og operationaliseringer lever op til de krav, som disse metoder forudsætter (Becker 2019, s. 56ff.). Den metodologiske positivisme kalder således snarere på en privilegeret *form*, der markerer forskerens accept af positionen, end på egentlig metodologisk efterlevelse af en videnskabelig praksisnorm, særligt hvad angår den måde, data produceres og bearbejdes på før den egentlige analyse (Becker 2019, s. 75ff.). Den metodologiske positivisme er derfor først og fremmest *genredefinerende* for amerikansk sociologi: Man skriver artikler frem for bøger, tabeller frem for prosa eller narrative og eksperimenterende sprog

Der stilles således forskning (NB-ECEC) og data (ECERS-3) til rådighed, som kompleksitetsreducerer dagtilbudspraksis og dagtilbudsforskning på en metodologisk samstemmende måde og gensidigt legitimerer og bekræfter denne metodologi.

og en stil uden afsenderstemme frem for et tydelig forfatter-subjekt (Steinmetz 2005b, s. 285).

ECERS-3, NB-ECEC

og metodologisk positivisme

Den metodologiske positivismes antagelser rummer metodologiske krav: Den empiricistiske ontologi medfører, at begrebsoperationaliseringer skal være *strengt objektive og entydige*, og observationer skal være *observatør-uafhængige*. Den positivistiske ontologi og covering laws-antagelsen kræver, at data produceres og formateres på måder, der muliggør *generalisering og dekontekstualiseret sammenligning*. Endelig kræver den naturalistiske scientisme, at analyser og dataproduktion retter sig mod *faktuelle forhold* og ikke værdier, at informanternes udsagn og menings-

tilskrivelse *kategorises entydigt*, og at *observationer* pr. definition tilskrives større pålidelighed end informantudsagn (Steinmetz 2005a). Det er følgelig disse forhold, som jeg vil lede efter i de to modeller.

Både ECERS-3 og NB-ECEC består af spørgsmål, med tilhørende retningslinjer for deres besvarelse. NB-ECEC's spørgeskramme er tilpasset efter retningslinjer og software udviklet til brug i systematiske reviews fra EPPI-Centre⁵. Spørgsmålene i både ECERS-3 og NB-ECEC operationaliserer en række teoretisk funderede normer for hhv. god forskningspraksis og gode dagtilbudslærings-miljøer⁶.

ECERS-3 rangerer fx indretning i dagtilbud ved hjælp af en række beskrivelser som

"Der er for få basismøbler til rutineomsorg, leg og læring [1 point] (...)
Møbleringen er mere end rigelig til rutinemæssig omsorg" [5 point] (...)
"Møbler til rutinepleje er behagelige at anvende [7 points]" (Harms, Clifford & Cryer 2015, s. 26)⁷.

Disse beskrivelser er ledsaget af eksempler, og en ganske omfattende vejledningstekst, der forklarer, hvordan ord som "for få" eller "rigelig" skal fortolkes. Scoringen foregår ved at man svarer bekræftende eller benægtende til de mange udsagn (14 i alt i dette tilfælde), og en score fra 1 til 7 point beregnes på baggrund af disse svar.

NB-ECEC spørgerammens spørgsmål handler om specifikke normer for videnskabelig praksis – i dette tilfælde en norm for afrapportering af undersøgte variable:

C8: Do the authors avoid selective reporting bias?
E.g. do they report on all variables they aimed to study, as specified in their aims/research questions?
- *Yes, please justify assessment*
- *No, please justify assessment"* (NB-ECEC 2018a, s. 12).

Også her bruges der vejledende og eksemplificerende tekst til at forklare, hvordan spørgsmålene skal fortolkes.

Disse procedurer lever op til den metodologiske positivismes krav om objektivitet, observatør-uafhængighed og entydighed, idet de begge specificerer, hvordan enkelte ord og begreber skal fortolkes. Det er ikke op til observatøren, om der er rigelige møbler, eller hvad der skal til, for at der er tale om selektiv afrapportering. Begge opererer med binære svarkategorier og tillader ikke, at der afrapporteres et både-og-svar.

Svarene skal i NB-ECEC tilføjes en begrundelse, men ingen giver mulighed for en nuancering af det binære svar. Spørgsmålene refererer alle til forhold, der lader sig observere og sprogligt konstrueres som fakta:

ECERS-3: "Børnene bliver nægtet at lege alene eller sammen med en ven indendørs eller udendørs [1 point]. (...)
Personalet interagerer positivt med børnene, som leger alene eller med en ven, både socialt og i forhold til at diskutere ideer. (Skal observeres to gange) [7 point]" (Harms et al. 2015, s. 29).

I disse spørgsmål om "Plads til privatliv" har observatørens vurdering og kategorisering af situationen det afgørende ord. Det specificeres ikke, hvordan ord som "nægtet" og "interagerer positivt" skal fortolkes, hvorfor de kommer til at fremstå som faktuelle forhold og ikke fortolkninger. Fordi ECERS-3's scoringsprocedure subsummerer disse 2 og yderligere 8 svar til en samlet "Plads til privatliv"-score, der efterfølgende indgår i en gennemsnitsberegning af den endelige "Plads og indretning"-score, bliver dette fortolkningsarbejde endvidere usynligt. I alle de viste spørgsmål er observatøren også usynlig. Svarene formuleres faktisk i termer af tilstedeværelse eller fravær (af forklaringer, møbler, positiv interaktion, etc.) ikke som vurderinger med en afsender. De opgøres endvidere dekontekstualiseret som scorer mellem 1-7, der lader sig beskrive og afprøve for reliabilitet, spredning, validitet mv.

I NB-ECEC er det forskningspublikationer, der bedømmes, hvorfor observatøren her må forstås som en læser. Denne læser kan i spørgsmålet her afgøre, om en stikprøvebeskrivelse er adækvat og tilstrækkelig, uden at disse ord specificeres yderligere.

NB-ECEC: *"Is there an adequate description of the sample used in the study and how the sample was identified and recruited? (only one coding allowed)"*

Take into account:

- *If the researcher has given sufficient description of the sample used in the study (e.g. demographic variable).*

- *If the researcher has explained how the participants were selected.*
- *If they explained why the participants they selected were the most appropriate to provide access to the type of knowledge sought by the study. (...)*
- *Yes, please justify assessment*
- *No, please justify assessment"* (NB-ECEC 2018a, s. 10).

Det beskrives ikke, hvordan læseren skal forholde sig til ikke-stikprøvebaserede studier, eller metodologier, der ikke opererer med repræsentativetsbegreber, og læserens fortolkning heraf skal ikke specificeres. Herved skifter fortolkningen karakter til et faktisk forhold.

I NB-ECEC er der endvidere en omfattende implicit genredefinition – der skal i høj kvalitets dagtilbudsforskning indgå overvejelser over stikprøve (som vist) og tilsvarende for generalisering, reliabilitet, validitet og datas pålidelighed (ibid., s. 12ff.). Derimod er der ikke krav om redogørelse for videnskabsteoretisk ståsted, forskersubjektivitet eller analysestrategi. Dette peger tilbage til Steinmetz' pointe om metodologisk positivismes *genredefinerende*, hvor de førstnævnte afsnit typisk forekommer, mens de sidstnævnte ses sjældnere. Opmærksomhed på videnskabsteoretisk position mv. er udbredt i fx interaktionistiske og poststrukturalistiske metodologier, mens reliabilitet osv. ofte eksplicit afvises som relevante (Lather 2013).

Begge modeller sætter således forskeren uden for parentes og fordrer abstrakt validitet og reliabilitet, hvilket er eksempler på de træk ved metodologisk positivisme, som Steinmetz benævner generalisering og dekontekstualiseret sammenligning.

De to modeller anlægger således, jævnfør overstående eksempler, et metodologisk positivistisk syn på dagtilbudspraksis og dagtilbudsforskning.

I den anden del af denne artikels analyse vil jeg undersøge forskningsspørgsmål 2, nemlig hvordan de to modeller kan påvirke hhv. dagtilbuds- og forskningspraksis. Jeg forstår her praksispåvirkning som *statslige simplifikationer og konstitutive effekter*.

Statslige simplifikationer og social udstopning

Statslige simplifikationer er James Scotts begreb for visse administrative modeller af social praksis. Scott giver dette eksempel (passim Scott, 1998, kapitel 1): Omkring 1880 forsøgte Tyskland af produktionshensyn at gøre tømmerproduktionen mere forudsigelig. Man optalte skove og træer efter en model – *normaltræet* – så det blev muligt at forudsige den forventelige tømmerproduktion afhængig af areal og beplantningstæthed. Snart begyndte man at optimere skovdriften efter modellen. Man plantede træerne i tætte rækker, der var nemme at inspicere. Man plantede de træsorter, der gav bedst udbytte, og fjernede underskoven. Men optimeringen af skovdriften efter normaltræ-modellen havde den uforudsete effekt, at træerne døde. Skovdøden skyldtes, at normaltræ-modellen ikke inkluderede aspekter som underskov, dødt ved, insekt- og dyreliv og andre dele af skovens økosystem, som var af afgørende betydning. Når man modellerer en social praksis for at gøre den *læselig* for staten, dvs. forståelig, forudsigelig og kontrollerbar, så ignorerer man aspekter af praksis. Scott viser, at disse aspekter af praksis bærer information, sikrer retfærdighed eller får praksis

til at fungere – forhold, som ikke kan indfanges af modellen. Dette skyldes, at disse modeller *simplificerer* praksis for at opfylde formålet om at gøre en social praksis *læselig* for staten og levere pålidelige forudsigelser. Det kræver data, der udtrykker en administrativ interesse, er frembragt på en dokumenteret måde, er statiske, er aggregerede og er standardiserede (Scott 1998, s. 80). Disse forventninger til data er identiske med den metodologiske positivismes empiri-krav.

De aspekter af praksis, som ikke modelleres i statslige simplifikationer, kalder Scott *mētis*. Og når man bruger en statslig simplifikation som handleanvisende model for praksis, så mangler *mētis* i handleanvisningerne, netop fordi det ikke var en del af modellen. Dette betegner Scott *social udstopning [social taxidermy]*: I lighed med udstopning genskaber man overfladisk praksis, men udelader mange små og komplicerede forhold (Scott 1998, s. 309ff.) Social udstopning sker, når en statslig simplifikation anvendes praksisanvisende. I et systematisk review over forskning i ikke-intenderede konsekvenser af performance management-systemer konkluderer Franco-Santos og Otleys tilsvarende, at jo større afstand der er mellem model og praksis, jo flere konstitutive effekter vil man møde (Franco-Santos & Otlely 2018).

Konstitutive effekter

Konstitutive effekter dækker over de effekter, som en model har på praksis; de kan skyldes en dårlig model, men ofte er det *kendskabet* til målingen, der påvirker praksis strategisk (Dahler-Larsen 2014). Konstitutive effekter opstår, når det bliver et mål for praktikerens at påvirke

målingen. Espeland og Sauders viser fx, hvordan *university rankings* påvirker jura-uddannelser i USA og “... *definerer [uddannelsens] mål, optager studerende, prioriterer ressourcer, og (...) bedømmer studerende*” (Espeland & Sauder 2016, s. 6), og videre at det har konsekvenser for, hvem der bliver uddannet i jura, hvordan man forstår professionen som jurist, og hvilken status forskellige jurister og juridiske uddannelser har. Disse *rankings* er konstituerende for, hvad jura er. Franco-Santos og Otlely nævnt ovenfor opstiller en typologi over sådanne effekter (Franco-Santos & Otlely 2018). Her nævnes disse mulige effekter:

Gaming (der arbejdes målrettet på at forbedre enkelte scoringsitem), *Informationsmanipulation* (særlige datakilder eller nøgletal udvælges uanset deres validitet), *Selektiv opmærksomhed* (visse informationer ignoreres, medens andre gives megen opmærksomhed, uagtet at de er lige vigtige), *Kontrol-illusioner* (det antages, at man ved at ændre på bestemte forhold, der direkte påvirker scorer, også opnår reel kontrol over fænomen, der søges målt) og *Forandrede samarbejdsrelationer* (samarbejdsforhold påvirkes af, eller medieres gennem, målinger eller delscorer).

Konstitutive effekter og social udstopning er nært beslægtet. Jævnfør Scotts eksempel foregår der udstopning, når normaltræ-modellen bruges optimerende på skovdrift. De konstitutive effekter er både den måde, skoven konkret optimeres på (rækkeplantning), og den virkning, dette har på skovbrugspraksis (svigtende tømmerproduktion og skovdød).

Denne artikel har navn efter et Paulus-citat, der minder om den centrale metodologiske pointe i disse to modeller: **At der med den rette metodologi kan produceres almene lovmæssigheder for social praksis.** Nu ser vi i et spejl, i en gåde, men en dag skal vi erkende fuldt ud. Det er netop, hvad den metodologiske positivisme i ECERS-3 og NB-ECEC lover på dagtilbudsforskningen og dagtilbudspraksis’ vegne. Men der er ikke belæg for dette løfte.

Derfor vil jeg analysere de to modeller for social udstopning og konstitutive effekter sammen. I det følgende vil jeg derfor først vise, at ECERS-3 og NB-ECEC lever op til beskrivelsen af statslige simplifikationer, og dernæst, at de anvendes praksisanvisende og således fungerer som sociale udstopninger. Social udstopning indtræffer, når modellen anvendes (direkte eller indirekte) handleanvisende, og det kan der findes en del eksempler på. Konstitutive effekter vil jeg tilsvarende undersøge ved at kigge efter elementerne fra Franco-Santos og Otleys typologi.

Social udstopning og konstitutive effekter i ECERS-3

For at undersøge, om ECERS-3 kan føre til social udstopning og have konstitutive effekter, har jeg læst 25 kvalitetsrapporter fra danske kommuner, der arbejder med ECERS-3⁹, og undersøgt, om og hvordan modellen omtales her. Jeg finder her en del eksempler på social udstopning, dvs. at ECERS-3 anvendes som handleanvisning. Jeg bruger Hjørring og Viborg kommuners kvalitetsrapport fra 2017 (Hjørring Kommune 2017) og 2013 (Viborg Kommune 2013) som eksempler i det følgende.

Rapporten fra Hjørring konkluderer på ECERS-3-scorerne, at “... *generelt udnyttes potentialet i de gode interaktioner og de gode samspil kun i mindre grad systematisk (...)* Imidlertid viser undersøgelsen, at der med få og enkle greb kan skabes en positiv udvikling af læringsmiljøet, især gennem et øget voksenfokus på at skabe og understøtte sproglige og kognitive læring og udviklings-

muligheder” (ibid., s. 6). Herefter beskriver rapporten, hvilke tiltag der vil kunne løfte scoren – her to eksempler:

”Hvis personalet retter yderligere opmærksomhed mod bøger og/eller læser mere med børnene, ville scoren for sprog og literacy stige væsentligt for over halvdelen af institutionernes vedkommende” (ibid., s. 7).
 ”Vedrørende sanitære krav (håndvask, madhygiejne og rengøring af borde) er der dog stor forskel på, hvor meget man går op i, at børn og voksne vasker hænder, om borde bliver tørret af m.v. Der vil kunne opnås en bedre score, hvis de sanitære krav følges, da indikatorer, der ligger over 3 ofte mødes” (ibid., s. 9).

Her bruger kommunen ECERS-3 specifikt handleanvisende for dagtilbuddene.

Jeg finder flere eksempler på konstitutive effekter. De to eksempler ovenfor er ikke i sig selv konstitutive effekter, men opfordrer til både gaming og selektiv opmærksomhed. I Viborg Kommunes kvalitetsrapport har man defineret de enkelte ECERS-scoringssiters som indikatorer for læreplanstemaer⁹ (Viborg Kommune 2013, s. 4). Hjørring Kommune fortolker også ECERS-3 kreativt og sammenligner institutioner på de enkelte scoringssiters (Hjørring Kommune 2017, s. 7f.). Disse forbindelser involverer flere former for konstitutive effekter, både informationsmanipulation, selektiv opmærksomhed, kontrol-illusioner og forandrede samarbejdsrelationer. ECERS-3 stiller således statsligt simplificerede data til rådighed for administration (og stat), som nemt kan bevæge sig videre som grundlag for social udstopning og konstitutive effekter i form af lokale viderebearbejdnings af dataene. En yderligere konstitutiv effekt, som Espeland og Sauder også finder i deres studier af jurauddannelserne i USA, er *parasitære* effekter:

Der findes aktører, der profiterer af at vejlede i, hvordan man kan forbedre fx sin ECERS-3-score (Espeland & Sauder 2016, s. 176ff.). Udgiverne af den danske oversættelse af ECERS-3 uddanner selv observatører og hyres af kommuner til at foretage ECERS-3-vurderinger. Men der findes også både professionshøjskoler og private konsulentfirmaer, der tilbyder at hjælpe institutioner eller kommuner til at forbedre kvaliteten i dagtilbud, med udgangspunkt i ECERS-3¹⁰.

Social udstopning og konstitutive effekter i NB-ECEC
 NB-ECEC fungerer også som anledning til social udstopning. NB-ECEC er primært en database, men der udkommer årligt en rapport med et overblik over

kortlægningsarbejdet (NB-ECEC 2018b, 2019). I disse rapporter er data om de studier, der er vurderet i NB-ECEC, til rådighed, fx fordelingen af de studier, opgjort på spørgerammens kategorier og opgjort separat for lande, og for studier, der er vurderet af hhv. lav eller høj/middel kvalitet. Her finder jeg eksempler på social udstopning, idet rapporterne anvender den simplificerede model – NB-ECEC’s spørgeramme – til at diskutere dagtilbudsforskningen som helhed:
Hvor den danske andel [af forskningen] i 2006 udgjorde 33 %, udgør den i 2016 kun 17 %. Hvad er mon grunden til, at Danmark er så svagt repræsenteret, og hvilke konsekvenser kan det have for kvaliteten af dagtilbuddet, der jo i stigende grad er vidensbase-ret? (...)

Er kvaliteten af studierne god nok? Den eksterne reviewgruppe har i gennemgangen af publikationerne vurderet, at der i et flertal af studier ikke er gjort tilstrækkelige forsøg på at etablere gentagelighed, reliabilitet, validitet og troværdighed af dataindsamlingsmetoder og -redskaber eller af selve dataanalysen. (NB-ECEC 2018b, s. 4).

De samme formuleringer blev også brugt til at annoncere rapporten (Henriksen 2018). Selv om NB-ECEC ikke her anvendes direkte handleanvisende, bruges data fra kortlægningen alligevel som social udstopning her, fordi synsvinklen, der anlægges, repræsenterer en administrativ interesse i data, der er frembragt på en dokumenteret måde, er statiske, er aggregerede og er standardiserede. NB-ECEC’s data bruges således til at legitimere efterspørgsel på forskning, der lever op til NB-ECEC’s kriterier.

NB-ECEC’s konstitutive effekter er vanskeligere at påvise, men jeg har fundet flere eksempler på egentlige konstitutive effekter: NB-ECEC-basens udvalg af forskning danner grundlag for et *handleanvisende* overblik over viden om dagtilbud, og forskning tilkendes heri en særlig styrke, når den er optaget i NB-ECEC (Danmarks Evalueringsinstitut 2016, s. 5). I EVA’s handlingsplan forelagt Folketinget, hvor NB-ECEC anbefales som styringsredskab for fremtidig forskning: *”man [vil i NB-ECEC] tydeligt kunne se, hvilke områder der allerede er forsket i, og hvor der kan være behov for at foretage nye forsknings-satsninger”* (Danmarks Evalueringsinstitut 2015, s. 7). NB-ECEC anvendes også som søgebase i anden forskning, hvorved NB-ECEC’s kriterier indirekte kommer til at fungere som filtre for, hvilken forskning der

bruges videre i feltet (fx Munksgaard, Schmidt & Skovgaard 2019, s. 71).

Konklusion og diskussion

Med eksemplerne ovenfor har jeg vist, at ECERS-3 medvirker til social udstopning og har konstitutive effekter på dagtilbudspraksis. Tilsvarende har jeg vist, at NB-ECEC virker som social udstopning, og har fundet eksempler på, at NB-ECEC har konstitutive effekter på, hvilken forskning der refereres til, og hvilken forskning der anbefales prioriteret af EVA. Jeg har dermed vist, hvordan de to modeller påvirker dagtilbudspraksis og dagtilbudsforskningsspraksis, jævnfør forskningsspørgsmål 2. Tidligere i artiklen viste jeg, at begge modeller metodologisk falder ind under, hvad George Steinmetz i sine studier betegner som metodologisk positivisme, jævnfør forskningsspørgsmål 1.

Jeg vil i det følgende diskutere, hvordan denne metodologiske fællesposition (re-) producerer metodologisk positivisme som en naturaliseret metodologi i forskning i pædagogiske professioner, og dermed hvordan de to modeller *sammen* påvirker dagtilbudsforskning og -praksis. Steinmetz påviser metodologisk positivismes dominerende position i amerikansk sociologi fra efterkrigstiden og frem, hvormed menes, at positionen bliver definerende gennem genrekrav for, hvordan sociologisk videnskabelighed kan fremstilles. Steinmetz hævder, at metodologisk positivistisk forskning fremstår mere *plausibel* og *videnskabelig* på grund af socio-økonomiske forhold i efterkrigstidens USA (Steinmetz

2005b, s. 287ff.). På samme måde har Patti Lather analyseret den amerikanske National Science Foundations standarder for god videnskabelig praksis – der i vidt omfang svarer til den metodologiske positivisme – som neoliberalismens metodologiske manifestation (Lather 2013). Metodologisk positivisme er altså en politisk efterspurgt beskrivelse af verden, der kompleksitets-reducerer sociale forhold instrumentelt, eller hvad Mol betegner *ontologisk politik* (Mol 1999).

Der er på den ene side en administrativ interesse i en model som ECERS-3, der producerer statslige simplifikationer af dagtilbudskvalitet, og på den anden side en forskningspolitisk interesse i en model som NB-ECEC, der producerer statslige simplifikationer af dagtilbudsforskning. Dermed kan der opstå et reproduktivt kredsløb, hvor metodologiske antagelser er den forbindelse og gensidigt bekræftende logik. Forskning, der betjener sig af data produceret af ECERS-3, arbejder med data, der lever op til NB-ECEC’s metodologiske kriterier. Administrative interesser i dagtilbudskvalitet kan finde forskning i NB-ECEC, der peger tilbage til ECERS-3 som data om netop dagtilbudskvalitet. Der stilles således forskning (NB-ECEC) og *data* (ECERS-3) til rådighed, som kompleksitetsreducerer dagtilbudspraksis og dagtilbudsforskning på en metodologisk samstemmende måde og gensidigt legitimerer og bekræfter denne metodologi. Man kan spørge, om de to modeller til sammen kan have yderligere konstitutive effekter i form af *politiske*

kontrol-illusioner, når de dagtilbudsdata, kommunal administration evaluerer på, er de samme, som den kvalitetsvurderede forsknings anbefalinger hviler på. Statslige simplifikationer modellerer praksis kompleksitetsreducerende, og her er der tale om to simplifikationer, der potentielt kan bekræfte hinanden i, at dagtilbudspraksis og dagtilbudsforskning kan udstoppes socialt på en samstemmende måde.

Denne artikel har navn efter et Pauluscitat, der minder om den centrale metodologiske pointe i disse to modeller: At der med den rette metodologi kan produceres almene lovmæssigheder for social praksis. Nu ser vi i et spejl, i en gåde, men en dag skal vi erkende fuldt ud. Det er netop, hvad den metodologiske positivisme i ECERS-3 og NB-ECEC lover på dagtilbudsforskningen og dagtilbudspraksis’ vegne. Men der er ikke belæg for dette løfte. Men der er ikke i metodologien bag ECERS-3 og NB-ECEC nogen kontrol for det, som i modellernes kompleksitetsreduktion udgrænses eller frasorteres – det, Scott kalder *mētis* – og som overses i den sociale udstopning og fører til de konstitutive effekter. I den forstand er disse to modeller af dagtilbudspraksis og dagtilbudsforskning metodologisk selektivt samstemmende konstruktioner, der simplificerer praksis med henblik på en administrativ interesse. Og fordi de er samstemmende, er de i fare for at bekræfte hinanden og derved fremstå mere troværdige, end de egentlig er.

REFERENCER

Becker, H.S. (2019). *Evidence*. Chicago: University of Chicago Press.

Dahler-Larsen, P. (2014). Constitutive Effects of Performance Indicators: Getting beyond unintended consequences. *Public Management Review*, 16(7), 969-986. <https://doi.org/10.1080/14719037.2013.770058>

Danmarks Evalueringsinstitut (2015). *Handlingsplan 2015*.

Danmarks Evalueringsinstitut (2016). *Viden om god organisering af læringsmiljøer*. 5-21. Retrieved from <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/viden-om-organisering-laeringsmiljoer>

Danmarks Evalueringsinstitut, Skolverket & Uddannelsesdirektoratet (2018). Nordic Base of Early Childhood Education and Care. Retrieved from nb-ecec.org website: nb-ecec.org.

Early, D.M., Sideris, J., Neitzel, J., LaForett, D.R. & Nehler, C.G. (2018). Factor structure and validity of the Early Childhood Environment Rating Scale – Third Edition (ECERS-3). *Early Childhood Research Quarterly*, 44, 242-256. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2018.04.009>.

Espeland, W.N. & Sauder, M. (2016). *Engines of anxiety: Academic rankings, reputation, and accountability*. In *Engines of Anxiety: Academic Rankings, Reputation, and Accountability*. Russell Sage Foundation.

Franco-Santos, M. & Otley, D. (2018). Reviewing and Theorizing the Unintended Consequences of Performance Management Systems. *International Journal of Management Reviews*, 20(3), 696-730. <https://doi.org/10.1111/ijmr.12183>.

Hammersley, M. (2007). *Educational research and evidence-based practice*. SAGE.

Harms, T., Clifford, R.M. & Cryer, D. (2015). *ECERS-3 scale.pdf*. Hopgreffe.

Henriksen, C. (2018). Forskning i dagtilbud: Danmark sakker bagud i forhold til Norge og Sverige. Retrieved from DPU Nyhedsbrev website: <https://dpu.au.dk/aktuelt/nyhed/artikel/forskning-i-dagtilbud-danmark-sakker-bagud-i-forhold-til-norge-og-sverige/>.

Hjørring Kommune (2017). *2017 KVALITETSRAPPORT Dagtilbud i Hjørring Kommune*. 1-25. Retrieved from

https://hjoerring.dk/media/27393/punkt_2_bilag_1.pdf.

Kreiner, S. (2007). *Statistisk problemløsning* (2.). København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Lather, P. (2013). Methodology-21: what do we do in the afterward? *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 26(6), 634-645. <https://doi.org/10.1080/09518398.2013.788753>.

Mol, A. (1999). Ontological Politics. A Word and Some Questions. *The Sociological Review*, 47(1_suppl), 74-89. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1999.tb03483.x>.

Munksgaard, K.F., Schmidt, C.H. & Skovgaard, T. (2019). Professionsidentitet i bevægelse. *Forskning i Pædagogers Profession Og Uddannelse*, 3(1).

NB-ECEC (2018a). *Dagtilbudskortlægning : Spørgeramme med hjælpetekster*. 1-15. Retrieved from <https://www.nb-ecec.org/dagtilbudskortlaegning-sporgeramme.pdf>.

NB-ECEC (2018b). *Forskningsskottlægning og -vurdering af skandinavisk dagtilbudsforskning for 0-6-årige i året 2016*.

NB-ECEC (2019). *Forskningsskottlægning, -vurdering og perspektivering af skandinavisk dagtilbudsforskning fra 2017*. Retrieved from <https://www.nb-ecec.org/kortlaegninger/forskningsskottlaegning-og-vurdering-af-skandinavisk-dagtilbudsforskning-for-0-6-arige-i-aret-2017.pdf>.

Scott, J.C. (1998). *Seeing like a state*. Yale University Press.

Steinmetz, G. (2005a). Positivism and Its Others in the Social Sciences. In *The Politics of Method in the Human Sciences* (s. 1-58). Duke University Press.

Steinmetz, G. (2005b). Scientific Authority and the Transition to Post-Fordism: The Plausibility of Positivism in U.S. Sociology since 1945. In *The Politics of Method in the Human Sciences* (s. 275-324). Duke University Press.

Viborg Kommune (2013). *Dagtilbudsområdet Kvalitetsrapport 2013*. Retrieved from <https://kommune.viborg.dk/~media/Kommune/BORGER/Boern-unge-og-familie/Boernepasning-0-til-6-aar/Kvalitetsudvikling/Downloadbokse/Kvalitetsrapporter/Kvalitetsrapport2013.pdf?la=da>.

ENDNOTES

¹ <https://www.nb-ecec.org/om-forskningsdatabasen>.

² <https://www.hogrefe.dk/shop/borneiljovurderingsskala.html>.

³ Testning af ECERS-3 er beskrevet i (Harms et al. 2015). Andre undersøgelser af ECERS-3 har peget på problemer med antallet af underliggende faktorer (Early, Sideris, Neitzel, LaForett & Nehler 2018).

⁴ Forfatteren til denne artikel deltog i dette kortlægningsarbejde i 2017 (NB-ECEC 2019).

⁵ The Evidence for Policy and Practice Information and Coordinating Centre, Social Science Research Unit Institute of Education, University of London, <http://eppi.ioe.ac.uk/cms/>.

⁶ Indikatorspørgsmålene i ECERS-3 operationaliserer forskning i børns udvikling og læring, mens indikatorspørgsmålene i NB-ECEC operationaliserer traditionelle forskrifter for evidensproducerende forskning og videnskabelighed (Hammersley 2007).

⁷ I den danske oversættelse af ECERS-3 oversættes "Care" til omsorg, pleje eller hygiejne uden klar systematik, hvorfor rutineomsorg, rutinemæssig omsorg og rutinepleje opfattes synonymt.

⁸ Indsamlingen er sket ved at indsamle i alt 37 kvalitetsrapporter og undersøge, hvilke der nævner ECERS-3. Jeg vil her alene finde eksempler på brug af ECERS-3, der kan illustrere, at social udstopning og konstitutive effekter er mulig og forekommer. Min rapportindsamling er derfor ikke repræsentativ for landets kommuner eller udtømmende for brugen af ECERS-3. Det samme gælder NB-ECEC, hvor jeg har fulgt henvisninger til NB-ECEC tilbage gennem Google Scholar og Researchgate. Jeg forsøger her alene at finde eksempler på, at NB-ECEC kan have konstitutive effekter og virke som social udstopning.

⁹ Viborg bruger her en ældre variant af ECERS-3.

¹⁰ Jeg anfører ikke eksempler på disse aktører af anonymiseringshensyn.